

Asia: VN/26437/2022

Luonnos sosiaali- ja terveysministeriön asetukseksi vähimmäistietosisällöksi

Asetus

Onko asetuseruonnos selkeä?

Kyllä

Perustelut miksi.

Kunnan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistietosisällön erittely omaksi kokonaisuudeksi selkeyttää asetuseruonnosta. Myös vähimmäistiedon jakaminen erillisiin sisällöllisiin kokonaisuuksiin (hyvinvoinnin tila, tehdyt toimet kunnassa, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet kunnassa ja laadullinen itsearviointi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnassa) rakenteistaa vähimmäistietosisältöä ja helpottaa kokonaisuuden hahmottamista.

Arvionne tietäjärjestelmävaikutuksista.

-

Näkemyksenne, saako asetuksella kerättyä riittävät tiedot.

Lahden kaupunki toteaa, että kuntien vähimmäistietosisältö on laaja ja monipuolinen, mutta Lahti ei kannata vähimmäistietosisällön tuleamista pakolliseksi. Ongelmana voidaan nähdä se, että valitut indikaattorit keskittyvät valtaosin pahoinvoinnin mittaamiseen. Miten saataisiin lisättyä hyvinvoinnin mittaamista?

Vähimmäistietosisällöstä jää kuitenkin puuttumaan mittarit, joilla voitaisiin suuntautua ennakointiin tai mitata vaikuttavuutta. Asetuksessa olevat mittarit kuvaavat pääsääntöisesti nykytilaa tai ne arvioivat aiempaa tilannetta tai toimintaa. Hyvinvoinnin yhteys elinvoimaan ja talouteen ei myöskään tule näkyviin. Lisäksi kotoutumiseen ja maahan muuttaneisiin liittyvää tietoa ei ole riittävästi.

Hyvinvointialueen johtamisen vähimmäistieto: ensimmäiset tiedot (2-4 §)

Ovatko nämä asetuksen ensiversioon tulevat hyvinvointialueiden kanssa työstetyt, järjestämistehtävässä hyödynnettävät johtamisen vähimmäistiedot osaltaan riittäviä muodostamaan tarvittavan tietokokonaisuuden? Huomioitavaa on, että tietoja tulee tarkastella itsenäisinä tietoina ja suhteessa toisiinsa sekä suhteessa asetukseen seuraavissa vaiheissa tuleviin vähimmäistietoihin.

-

Tunnistaen mm. hyvinvointialueenne järjestelmäkehityksen tilanne ja lähtötiedon laatu, millä aikataululla asetuksen vaatimuksen mukaiset johtamisen vähimmäistiedot ovat tuotettavissa?

-

Ovatko valitut mittarit toteutettavissa 1.1.2024 lähtien?

-

Hyvinvointialueen ja kunnan hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman vähimmäistieto (5-13 §)

Ovatko ensimmäiset valitut mittarit hyvinvointikertomustyön kannalta tarkoituksenmukaiset?

Ongelmallista on pienten kuntien kannalta tietojen puuttuminen. Poikkeus raportointivelvollisuuteen (§14) mahdollistaa raportoinnin ilman näitä tietoja, mutta samalla se poissulkee kuntien välisen vertailun kyseisten tietojen osalta.

Osa mittareista kuvaa asioita, joihin kunnilla ei käytännössä ole vaikutusmahdollisuuksia. Vaikka monet näistä mittareista toimivat taustatiedon antajina, eivät ne ole seurannan kannalta prioriteettilistan kärjessä.

Laadullisen itsearvioinnin avulla saadaan käytännössä suuntaa antavaa tietoa, joten sen painoarvo ei voi olla kovin suuri.

Mittaristo painottuu paljolti lapsiin ja nuoriin (elintavat, terveydentila, mielenterveys, elämänlaatu). Myös osallisuus painottuu lapsiin ja nuoriin, aikuisväestön osalta mittarina vain äänestysaktiivisuus. Ongelmana on ollut tähänkin asti se, että aikuisten ja ikäihmisten osalta mittareita on ollut hyvin vähän käytettävissä. SOTE 100 -lakipaketin myötä on esitetty, että jatkossa ikääntyneiden hyvinvoinnin edistämisen suunnitelma ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on osa kunnan hyvinvointisuunnitelmaa. Mittaristoja tulisi tästäkin näkökulmasta laajentaa kattamaan myös aikuiset ja ikääntyneet. Huomio kiinnittyy myös teknisen toimen tehtäviin liittyvien mittareiden (mm. kaavoitus, maankäyttö, asuminen) puuttumiseen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistyössä.

Lahdessa hyvinvointikertomus- ja suunnitelma on laadittu ilmiöpohjaisesti ja mittarit valittu ilmiöiden, paikallisten tarpeiden mukaisesti. Tästä syystä Lahti ei kannata vähimmäistietosisällön tuleamista pakolliseksi, mutta se nähdään hyvänä tukena paikallisessa hyvinvointikertomustyössä.

Hyvinvointialueen johtamisen vähimmäistieto: ensimmäiset tiedot (2-4 §)

Onko luonnos tekniseksi soveltamisohjeeksi selkeä?

Ei

Perustelut miksi.

-

Onko asetuksen liitteenä oleva tekninen soveltamisohje ja sen liitteet (raportoinnin ja analytiikan käyttötapauskuvaukset, käsittemallit, palveluluokitus) riittäviä tukemaan asetuksen vaatimuksen mukaisia tietosisältöjen muodostamista?

-

Hyvinvointialueen ja kunnan hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman vähimmäistieto (5-13 §)

Onko luonnos tekniseksi soveltamisohjeeksi selkeä?

Ei

Perustelut miksi

-

Onko asetuksen liitteenä oleva tekninen soveltamisohje ja sen liitteet (indikaattorilistat) riittäviä tukemaan asetuksen vaatimuksen mukaisia tietosisältöjen muodostamista?

Soveltamisohje on tarkoitettu erityisesti hyvinvointialueiden tietojohdamisesta vastaavien viranhaltijoiden ja tiedonhallinta-asiantuntijoiden käyttöön.

Kunnan näkökulmasta esimerkit hyvinvointikertomusprosessin etenemisestä sekä hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällön käyttö hyvinvointisuunnitelman tekemisessä ovat selkeitä ja tukevat asetuksen mukaisten tietosisältöjen muodostamista.

Liitteenä olevassa indikaattorilistassa on selkeästi kerrottu, mistä tarvittava tieto on saatavissa.

12 § Turvallisuussuunnitelman perusteella on päätetty toimenpiteistä luottamushenkilöjohdossa - kohta on ongelmallinen, koska päivitettyjä kuntakohtaisia turvallisuussuunnitelmia on käytettävissä vähän ja toisaalta kohta rajautuu luottamushenkilöjohdon määrittelemiin toimenpiteisiin.

Muut kommentit

Muut kommentit

Mahdolliset minimitiedon seurantaan kustannuksia lisäävät vaikutukset tulisi korvata kunnille täysimääräisesti (mm. tietojärjestelmät).

Terve Suomi-tutkimuksen (ent. FinSote) tuloksia pitäisi pystyä hyödyntämään myös kuntatasolla. Eryteisesti suurten kaupunkien tiedot pitäisi olla esteettä ja maksutta tai kohtuullisella korvauksella käytettävissä. Koetulle ja vertailukelpoiselle hyvinvointitiedolle on pandemian jälkeen kriittinen tarve.

Asetusluonnoksessa hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen nähdään laajana ja monialaisena kokonaisuutena, mikä on nähtävillä muun muassa siinä, että vähimmäistiedossa on mukana eri toimialojen indikaattoreita. Näin ollen asetus ohjaa monialaiseen hyte-työhön. Indikaattorit itsessään eivät kuitenkaan takaa monialaisuutta ja eri tahojen sitoutumista, vaan kokonaisuus vaatii johtamista. Hyten laaja-alaisuuden myötä indikaattoreiden määrä on varsin suuri.

Mikäli minimitietosisältö tulee pakolliseksi, tulisi indikaattoreiden määrää selvästi rajata ja varmistaa, että ne ovat maksutta kuntien käytettävissä.

Indikaattoritietoa kootessa ja analysoitaessa tietojärjestelmien toimivuus ja käytettävyys ovat olennaisessa roolissa. Lisäksi tiedon tallentajien eli tietojärjestelmiä käyttävien ihmisten tai kyselyyn (esim. Tea viisari) vastaavien henkilöiden rooli ja osaaminen korostuu, joten kokonaisuudessa on syytä kiinnittää huomiota myös tähän.

Kunnilla on valtavasti veloitteita erilaisten suunnitelmien ja ohjelmien tekemiseen. Ne eivät kuitenkaan välttämättä jalkaudu kovin hyvin käytäntöön. Eri suunnitelmien ja ohjelmien rooli vaatisi kirkastamista valtakunnan tasolta lähtien. Indikaattoritiedon osalta tulisi päästä valtakunnallisesti tilanteeseen, jossa tieto on saatavilla helposti ja kootusti sekä selkeästi luettavasti. Lisäksi hyvinvointialueilla tulisi olla vahva rooli tietojohdossa ja mahdollisuus antaa tukea alueen kunnille.

Vähimmäistietosisältöasetuksen päivittäminen vuosittain nähdään hyvänä asiana, jotta yhdenmukaistettavan tiedon määrä laajenee vaiheittain erityisesti hyvinvointialueilla. Toivottavaa on, että myös kuntien vähimmäistietosisältöjä tarkastellaan säännöllisesti.

Nordberg Pia
Lahden kaupunki